בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קטן דף יא

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כסיכום מהיר.

דף יא

לקנות מנוכרים ביריד ולהעלות השטר בערכאותיהם

מותר ללכת ליריד של נכרים, הוא שוק הנקבע ליום חג של גוים, **ולקנות מהם** בהמה, ועבדים, ושפחות, שמכניסם לקדושה, בתים, שדות וכרמים, שכשקונה מהם ממעיטם. אי נמי משום ישוב ארץ ישראל.

ומותר לעשות כל זאת על ידי הליכה לשוק שלהם, **משום שהדבר נחשב כדבר האבד**, שהרי רק שם ימצא אותם לקנות מהם.

וכשקונה מהם את הדברים הללו, מותר לו לכתוב ולהעלות את השטר בערכאות שלהן כלומר **לחתום לפני דייניהן**, אף על פי שיש להם תפארת בכך, שישראל בא אליהם, ויש לחוש שילכו להודות על כך לעבודה זרה.

והטעם שהדבר מותר, **מפני שבכך הוא מציל את קניינו מידם, שלא יוכלו להכחישו**.

עשיית רשתות של ציידים בחולו של מועד

רב התיר לחייא בר אשי **לארוג** בחולו של מועד **מצודת דגים** הנקראת אוהרי, **כי אריגתה היא מעשה הדיוט**. **אבל לא התיר לארוג רשת שצדים בה עופות**, הנקראת איזלי, **כי** אריגתה **היא מעשה אומן**.

עשיית נפה במועד

רב יהודה התיר לרבה בר עשבי לארוג נפה [=למגדל מהולתא] בחולו של מועד.

עשיית תנור

במועד החל בימות החמה, כגון פסח, שהוא זמן שהימים חמים, **מותר לעשות** בו **תנורים חדשים מחרס**. **כי** מיד הם מתייבשים, **ויוכל לאפות בהם פת ברגל עצמו**.

וזהו האופן שבו רב יהודה התיר לאמי עושה תנורים לעשות תנור במועד.

ובמועד החל בימות הגשמים, כגון סוכות, שהוא זמן שיורדים בו גשמים, **אסור לעשות** בו **תנורים חדשים מחרס**. **כי** על ידי הגשמים **לא יתייבשו** התנורים **ברגל, ונמצא שטרח שלא לצורך המועד**.

וזה האופן שאסרה הברייתא לעשות תנורים חדשים.

עשיית מעקה בחולו של מועד

עושים מעקה לגג ולמרפסת, מעשה הדיוט, אבל לא מעשה אומן.

לדברי רב יוסף, הכוונה לעשיית מעקה **מהוצא** הם עלים של דקל, **ודפנא**, הם ענפים של עץ דפנה, כלומר, מענפי דפנא המחוברים זה לזה בעלים של דקל.

ובמתניתא שנינו, צר בצרור ואינו טח בטיט, כלומר עושה מעקה באבנים, בלא לחברם זה לזה בטיט.

תיקון סדקי התנור

כבר נתבאר שהתנור עשוי כמין קדרה שאין לה תחתית ומעמידים אותו על הארץ.

ופעמים התנור אינו צמוד לארץ היטב, ויש סדקים בינו לבין הארץ.

ובימות החול, יש שהיו **סותמים** את הסדקים **במחצלים, הוא כלי ברזל** רחב שיש לו ידית והוא כלי שאומנים משתמשים בו לצורך זה **וסותם את הסדקים היטב**. **ויש שהיו סותמים** את הסדקים **במעגילה, היא כלי עץ** עגול **ש**מחליקים בו את הגגות וגם בו ניתן לסתום את הסדקים, אבל הוא **אינו סותם את הסדקים כמו מחלצים**.

ובמועד אין לסתום את הסדקים של התנור, לא במחלצים ולא במעגילה, ואין היתר לעשות זאת **אלא או ביד או ברגל**, על ידי שבועט בקרקע שסביב התנור, וסותם הסדקים.

ואף ביד וברגל אין לעשות זאת עד שיהיו

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מועד קטן דף יא

לע"נ מרת פנינה (פסיה) ברן ע"ה

הסדקים סתומים היטב כמי שעשויים במחלצים, אלא רק **שיהיו סתומים כמי שעשויים במעגילה**.

תיקוני דלתות במועד

ציר של דלת, וכן חור של מפתן הדלת שהציר נכנס בו, וכן קורה שעל הפתח, וכן מנעול, או מפתח.

אם נשבר אחד מכל אלו **במועד**, **מותר לתקנו במועד**.

אבל אם היה יכול להספיק לתקנו קודם המועד, **אסור** להניחו, כדי **לתקנו במועד**.

הכאה בפטיש בחולו של מועד

במסכת מעשר שני מבואר, שעד ימיו של יוחנן כהן גדול היה פטיש של בעלי מלאכה מכה בחולו של מועד בירושלים, והוא גזר על כך ובטלו, משום כבוד המועד. ובמשנתנו מבואר, שמתקנים מנעול ומפתח בחולו של מועד, ודבר זה הלא עושים על ידי הכאה בפטיש. ונאמרו מספר אופנים ליישב זאת.

מתחילה אמרו, **שיש חילוק בין נגרים לנפחים**. **נגרים שמלאכתם בעץ**, ואין מלאכתם משמיעה קול חזק, **מותרים**, לעשות מלאכה לצורך המועד. **ונפחים שמלאכתם בברזל**, וההכאה בו משמיעה קול חזק, **אסורים**. ותיקון מנעול ומפתח שהתירו במשנתנו, הוא תיקון מנעול ומפתח של עץ.

ורב חסדא הקשה על כך, יאמרו קול גדול אסור, וקול מועט מותר?

ולפיכך אמר רב חסדא, שכל מלאכה המשמיעה קול, בין קול מרובה ובין קול מועט אסורה, ובכלל זה גם מלאכה **בחציני** [=גרזן], מאחר שהוא משמיע קול, **אסור**. אבל **במגל** [=מסר הגדול] **מותר** לעשות מלאכה במועד [לצורך המועד], כי אינו משמיע קול כלל.

ורב פפא אמר, שלא כן הוא, אלא **אחר גזירת רבי יוחנן הכל אסור**, **ומשנתנו** המתירה **נשנית קודם הגזרה**.

ורב אשי אמר, **שמשנתנו מדברת בדבר האבד בלבד**, ואפשר שלא גזר עליה יוחנן כהן גדול, **והיא תלויה במחלוקת רבי יהודה ורבי יוסי**, שלדעת רבי יהודה, גם מלאכת דבר האבד מותר לעשות רק בשינוי, ורבי יוסי מתיר לעשותה בלא שינוי.

ואמר רבינא, **אנו** שמתקנים מסמרים שיוצאים בקורה של דלת בלא שינוי, **עושים** אנו **כדעת רבי יוסי**.

כבישת מאכל במועד

כל מאכל שרגילים לכבוש במלח או בציר לתקנו לאכילה, **אם יהיה ראוי** לאכילה **במועד**, **מותר לכובשו במועד**. **ואם לא** יהיה ראוי לאכילה במועד, **אסור לכובשו במועד**.

אופנים שמותר לכבוש במועד אף על פי שלא יגמרו

נהר אחד, עשו לו פתח להוציא את מימיו ממקומו ולאחר שיצאו המים נשארו שם דגים הרבה. ומתוך מה שהורה רבא באותו מעשה, למדנו שיש אופן שמותר לכבוש במועד מאכלים, אף על פי שלא תיגמר כבישתם במועד. ונחלקו שתי לשונות בגמרא מהו אותו אופן.

א. בדבר האבד.

ללשון ראשון, באו הכל מעצמם, וצדו משם דגים הרבה במועד, ולאחר מכן, כשראו שלא יוכלו לאכול הכל, רצו לכובשם במלח, כדי שישתמרו, והתיר להם רבא את הדבר, אף על פי שלא יהיו ראוים במועד.

והטעם לכך, כי מתחילה לא נטלו אותם לכובשם, אלא לאוכלם, ודבר זה היו מותרים לעשותו, ועתה כשהם כבר בידם, אם לא יכבשו אותם, יפסדו, והרי זה כדבר האבד ולכן מותר.

ב. כשראוים במועד על ידי ביטול כבישתם.

ללשון שני, קודם שהלכו לצוד, שאלו את רבא אם מותרים ללכת לצוד את הדגים, והתיר להם לצוד דגים הרבה, אף כדי לכבוש מהם במלח.

והטעם לכך, כי גם אחר שיכבוש מהם, ראויים הם במועד, על ידי שיסיר מהם את המלח, ולכן הדבר מותר.

וכן עשו לשמואל, שהכשירו לו מאכל כבוש לאכילה, על ידי שרחצו אותו ששים פעם, להסיר ממנו כל מליחתו. וכן עשו לרבא, כשנזדמן לבית ריש גלותא. וכשרב נזדמן לבית בר שפיר, הביאו לפניו דגים שנתבשלו שליש, ונמלחו שליש, על ידי שהסירו מליחתם, ונצלו שליש.

דברים שאמר אדא ציידא לרב על הדגים

א. כוורא [=דג] **סמוך למיסרחיה מעלי**. כלומר, יפה הדג לאחר זמן, כשהוא קרוב להתקלקל, יותר מהזמן הסמוך לצידתו.

ב. כוורא [=דג] טווייא באחוה [=**נצלה באחיו**] כלומר נצלה במלח הנחשב כאחיו, שהמלח נברא מן המים כמו הדגים. אסוקיה באבוה [=**עולה באביו**] כלומר לאחר שצלאו, נותנו במים צוננים שהם נחשבים אביו שהרי גדל ונברא בהם. מיכלי בבריה [=**נאכל בבנו**] כלומר מטילים אותו להיאכל בציר הנחשב כבנו של הדג שהרי הציר יוצא מן הדגים. אשתי עליה אבוה [=**שותים עליו את אביו**] כלומר שותים עליו מים.

ג. כוורא [=דג] **תחלי** [=שחלים] **וחלבא** [=חלב], ליטעון גופא [=יטעון את גופו] ולא ליטעון פוריא [=ולא יטעון מיטה]. כלומר, **לאחר אכילת הדברים הללו יהלך הרבה קודם שישן, ולא ישן מיד אחריהם**.

ד. כוורא תחלי וחלבא, מיא ולא שיכרא, כלומר **מוטב לשתות אחריהן מים, ולא שכר**. שיכרא ולא חמרא, **ואם אין לו מים, ישתה אחריהם שכר ולא יין**.

סליק פרק משקין בית השלחין

פרק שני מי שהפך

היפך בזיתים קודם המועד ומחמת אונס לא טען אותם

לאחר מסיקת הזיתים, צוברים אותם בכלי גדול הקרוי מעטן, והם מתרככים בו עד שנהיה קל להוציא מהם את השמן. וכשרוצים לבדוק אם נתרככו כראוי, מהפכים בהם במעטן על ידי קנה. וכשהתרככו כראוי נותנים אותם בבית הבד, הוא המקום שבו כובשים הזיתים תחת קורה כבדה להוציא מהם את השמן.

וכשהפכו את הזיתים בשעה שהם כבר ראויים להוציא מהם את שמנם, יש למהר לתת אותם בבית הבד, ואם לא יעשו זאת מהרה, מאחר שכבר הפכו אותם, הם נפסדים.

ונחלקו חכמים, מה יעשה מי שהיפך את זיתים קודם המועד, בשעה שהיה יכול להספיק לטעון אותם בבית הבד קודם המועד, וארע לו אונס, שמחמתו לא טען אותם בבית הבד קודם המועד, או ששכר פועלים לשם כך, ולא באו, ונכנס הרגל.

לדעת רבי יהודה, כדי שלא יפסיד את זיתיו, התירו לו להכניסם לבית הבד, ולתת עליהם קורה פעם אחת, כדי להתחיל בכבישתם, ובהוצאתם שמנם, שאם לא יעשה כן, יש לו הפסד מרובה, אבל לא יעשה בהם מלאכות נוספות עד אחר המועד.

ולדעת רבי יוסי, התירו לו אף לסיים את כבישת הזיתים כדרכו כל השנה, שנותן עליהם את הקורה מספר פעמים לכובשם, עד שיצא כל שמנם. ואמר רב יוסף [בדף י"ב] **שהלכה כרבי יוסי**.

ובדף י"ב יתבאר בעזה"י, שכשם שנחלקו בזה, כך נחלקו במי שהיה לו יין בבור ומחמת אונס לא הספיק לתת אותו בחביות קודם המועד. והסיבה שפירשו מחלוקתם גם בזיתים, להודיע, שאפילו בשמן, שהוא יקר, והפסדו מרובה, דעת רבי יהודה, שטוען פעם אחת ולא יותר.

היפך בזיתים וארעו אבל

נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי במשנתנו, מה הדין במי שהיפך את זיתיו קודם המועד, ונאנס מלטעון בבית הבד עד המועד. ובמשנתנו הזכירו דין זה יחד עם מי שהיפך זיתיו וארעו אבלות שאוסרת אותו במלאכה, אך לא נתפרש בה מה דינו של האבל.

לדברי רב שישא בריה דרב אידי, הטעם שלא נתפרש דינו של אבל שהיפך זיתיו קודם שהחלה אבלותו, כי הוא שונה מדין מהפך זיתיו קודם המועד. והאבל **בימי אבלו אסור לטעון תחת הקורה בבית הבד גם זיתים שכבר היפך קודם**

לכן, שדברים המותרים במועד אסורים בימי אבלו. [ובריייתא מסייעת את רב שישא].

ולדברי רב אשי, הטעם שלא נתפרש דינו של אבל שהיפך זיתיו קודם אבלותו, כי הוא שווה לדין מהפך זיתיו קודם המועד, והאבל גם כן **מותר בימי אבלו לטעון תחת הקורה בבית הבד זיתים שהיפך קודם אבלותו**.

והדברים קל וחומר, שכן מלאכה במועד אסורה מהתורה, שנאמר, "אֶת חַג הַמַּצּוֹת תִּשְׁמֹר שִׁבְעַת יָמִים" (שמות כ"ג ט"ו), לימד על כל החג שהוא אסור במלאכה, ואף על פי כן הקלו חכמים במקום הפסד. כל שכן לענין מלאכה בימי אבלות שאסורה מדברי חכמים, שהקלו בה במקום הפסד. ולכן פירש משנתנו הדין במועד, לומר שאפילו במועד מותר, וכל שכן שהאבל מותר.

מלאכות דבר האבד אחרים עושים בשביל האבל

בברייתא נמנו מלאכות שהאבל אסור לעשות בעצמו אבל אחרים מותרים לעשות לו.

א. היו זיתיו הפוכים, באים **אחרים**, **ונותנים אותם בבית הבד**, וטוענים עליהם קורה ראשונה.

אבל הוא לא יעשה בעצמו. ומכאן סיוע לדברי רב שישא שדברים המותרים במועד אסורים בימי אבלו, שהרי במועד הוא רשאי לעשות זאת בעצמו.

ב. היו כדיו צריכים שיגופו אותם, כדי שישתמר מה שבתוכם, ולא יתקלקל, **אחרים מגיפים אותם**.

ג. היה פשתנו במשרה, וצריך להעלותו, שלא יתקלקל כשנשרה שם יותר מדאי, **אחרים מעלים אותו**.

ד. היה צמרו ביורה היא קדרה של צבע שהצמר נצבע בה, וצריך להעלותו משם, שלא יתקלקל, **אחרים מעלים אותו**.

ה. היתה לו שדה בבקעה, שבכל יום או בכל שבוע היה אחד מבעלי השדות משקה בשביל כולם, וארע לו אבלות בזמן **עונת מים שלו**, **אחרים משקים תחתיו**.

היתה לאבל שדה ניר

לדעת רבי יהודה, אם היתה לאבל שדה חרושה, שחרש אותה קודם אבלותו, ולא הספיק לזרוע, **אחרים זורעים בשבילו בימי אבלותו**. שאם לא יזרעו עכשיו, יש לו הפסד, שיצטרך לחרוש פעם נוספת.

ולדעת חכמים, **דבר זה אין עושים לאבל**, שאין ההפסד גדול, כי אינו מפסיד את הזריעה, שהרי יוכל לזרוע גם לאחר אבלותו. **ואין** מפסיד אלא את החרישה, ואם כן **יחרוש שוב אחר אבלותו**, **ויזרע** [=אם לא תזרע בבכיר תזרע באפל].

היתה לאבל שדה פשתן

לדעת רבי יהודה, אם היתה לאבל שדה פשתן, שהזמן הראוי לזריעתו מצומצם, **אחרים זורעים בשבילו בימי אבלותו**. **שאם לא יזרעו עכשיו**, יש לו הפסד, ש**שוב לא יוכל לזרוע פשתן בשדה בשנה זו**.

ולדעת חכמים, **דבר זה אין עושים לאבל**, שאין ההפסד גדול, **כי** אינו מפסיד את השדה לגמרי, שהרי גם אם אחר אבלותו לא יוכל לזרוע בשדה פשתן, **יוכל לזרוע** בה **מינים אחרים** [=אם לא תזרע פשתן תזרע ממין אחר].

אין שם אחרים

נתבאר, **שיש מלאכות** של דבר האבד **שהאבל אסור לעשות בעצמו**, **אבל אחרים עושים לו**. כגון טעינת זיתים הפוכים בבית הבד, וסתימת כדים, והעלאת פשתן מן המשרה, וצמר מן היורה.

ואמר רבן שמעון בן גמליאל, **שכל זה כשיש אחרים שראוים לעשות** כן, **אבל אם אין שם אומן אלא הוא**, **יעשה בעצמו בצנעה**.

רבים צריכים לו

דבר נוסף אמר רבן שמעון בן גמליאל בענין זה, והוא, שאבל שהרבים צריכים לו, מותר גם כן לעשות דברים לצורך הרבים.

כגון אם היה אומן לרבים, או ספר ובלן לרבים, והגיע עת הרגל, שהכל צריכים לו, ואין שם אומן אלא הוא, **הרי זה יעשה**.

והטעם לכך, כי כשלא יעשה, יש לו הפסד, וגם יש צורך רבים בעשייתו.

אריסים חוכרים וקבלנים שארע בהם אבל

האריס הוא זה **שמקבל שדה מבעליה** לעובדה, על מנת **לחלוק** עם הבעלים **ביבול למחצה לשליש או לרביע**.

והחוכר הוא ה**מקבל שדה מבעליה לעובדה, על מנת לתת לבעלים סך קבוע מהיבול**, כגון כך וכך כורים לשנה, בין יהיה היבול הרבה או מעט.

והקבלן הוא ה**מקבל שדה מבעליה לעובדה, ויהיה שכרו מהבעלים** בעבור עבודתו **סך קבוע של ממון**, בין יהיה היבול הרבה או מעט.

וכל אלו, אם ארע בהם אבל, וצריכים לעבוד בשדה בימי אבלותם, **הם אינם עושים, אבל אחרים עושים בשבילם**.

חמרים גמלים וספנים שארע בהם אבל

החמרים והגמלים והספנים הם בעלי חמורים וגמלים וספינות **המוליכים סחורות ממקום למקום אם ארע להם אבלות לא ישכירו עצמם למלאכתם**.

ואם כבר היו מושכרים קודם לכן, הם או בהמתם, למהלך חודש או חדשים, וארע בהם אבלות, הרי אלו **יעשו**, ולא יפסידו, לא את שכרם, שאם יפסיקו באמצע הם מפסידים הכל, ולא את מי ששכר אותם, שיניחו את סחורתו באמצע הדרך.

שכיר יום שארע בו אבל

שכיר יום, הוא פועל **הנשכר למלאכה לזמן מסוים, ורשאי** הוא **לחזור בו אף באמצע הזמן**, ונוטל שכרו על מה שעשה, כמבואר במסכת בבא קמא.

ולפיכך, **אם ארע בו אבל** באמצע מלאכתו, **פוסק ממלאכתו מיד**, ואפילו אם הוא בעיר אחרת, שאין יודעים שם שנעשה אבל, ואין כאן משום מראית העין.

היתה מלאכת אחרים בידו

מי שעושה מלאכה **בביתו** בשביל אחרים, כגון שקיבל לארוג בגדים לאחרים, בין שנוטל שכר לפי מלאכתו, כלומר לפי מספר הבגדים שאורג, ובין שנוטל שכר לפי עבודתו, כגון לפי שעות העבודה, אם **ארע בו אבל**, **פוסק ממלאכתו**.

היתה מלאכתו ביד אחרים

מי שנתן לאחרים לעשות מלאכה בשבילו, **וארע בו אבל**. **בביתו לא יעשו** אותה מלאכה, מפני החשד, שיאמרו אף הוא מסייע למלאכה. או שמא יאמרו, בימי האבלות שכרם למלאכה. אבל **בבית אחר מותרים** לעשות את מלאכתו.

שני שותפים שארע אבלות לאחד מהם

מריון בנו של רבין, ומר בנו של רב אחא בנו של רבא, היה להם צמד בקר בשותפות. כלומר לכל אחד היה שור אחד, והיו קושרים אותם יחד למחרישה אחת לחרוש בשדה, והיו משכירים אותם לחרישה.

וארע דבר אבלות במר בנו של רב אחא, ומחמת האבלות, שנאסר במלאכה הוא ובהמתו, נטל שורו שלא יחרוש עם שורו של מריון.

אמר על כך **רב אשי**, אדם גדול כמר בנו של רב אחא יעשה כן? הלא אף אם אינו חושש להפסד עצמו, עליו לחוש שלא יפסיד מריון, שכשהוא נוטל את שורו מפסיד גם מריון. **ומאחר שמעיקר הדין מותר** לו לתת את שורו לחרישה, **שהרי כבר היה מושכר לכך**, ושנינו שאם היו מושכרים לאחרים יעשו, **אם כן, אין לו להחמיר**, ולהפסיד את מריון.

ומר בנו של רב אחא אמר, שדין זה, שאבל שהיו בהמותיו מושכרים לאחרים מותרים בעבודה, **נאמר ברוב בני אדם, אבל בני אדם חשובים, אף אם השכירו בהמתם לאחרים, מאחר שארעה בהם אבלות, אסור לעשות מלאכה בבהמתם**, ולכן נטל בהמתו מהצמד.